

3. ET JERNALDERGRAVFELT PÅ SKILLINGSTAD I LØTEN

Jakob Kile-Vesik¹, Axel Mjørum¹, Christian Løchsen Rødsrud¹, Johan Linderholm² og Peter Hambro Mikkelsen³

3.1 INNLEDNING OG SAMMENDRAG

I perioden 1. juni–16. oktober 2015 utførte Kulturhistorisk museum arkeologiske undersøkelser av en lokalitet på Skillingstad (7/1) i Løten kommune, Hedmark (Kile-Vesik 2018, id 140788). Lokaliteten ble registrert som et røysfelt av Hedmark fylkeskommune i forbindelse med planlagt utbygging av rv. 3/25 (Hansen 2012). Bare den østre delen av denne lokaliteten skulle bli berørt av konstruksjonen av den nye veistrekningen, og kun denne delen ble gravd ut. I dette området fant man totalt 41 røyser og fem kullgroper (se også kapittel 15 i denne boken). 33 av røysene ble ved utgravningen tolket som gravrøyser, da de inneholdt gjenstander som nøkkel, pinsett, kniver og lignende (C60195), eller konstruksjonselement som kantkjeder, homogene steinpakninger og en større sentral stein. Åtte av røysene var mer usikre da de ikke hadde verken kantkjede, gjenstandsfunn eller homogen form eller steinstørrelse. Disse mindre røysene kan muligens representere en enklere form for graver, men de kan også være spor av andre aktiviteter som har foregått i tilknytning til gravfeltet. Alternativt er de spor etter rydning av beitemark, og forekommer sammen med gravrøyser på stedet. C14-dateringene som ble gjennomført på røysene, viser at gravfeltet var i bruk mellom ca. 400 f.Kr. og 600 e.Kr.

3.2 BELIGGENHET, TOPOGRAFI OG MARKFORHOLD

Utgravningsområdet på Skillingstad befant seg ca. 3 km vest for Løten sentrum, i et lite skogsparti med åker på sørsiden og skog i de andre retningene. Landskapet varierer mellom svakt kupert morene og mindre områder med myr. En bekk renner i nordøstkanten av feltet, og i tilknytning til denne er det myrmark. Gravstedet ligger på en morenerygg der jordsmonnet

består av finkornet, næringsfattig sandjord med stein, og der vegetasjonen er dominert av åpen furuskog. At det forekommer alunskifer og svartskifer i grunnen på Skillingstad (NGU 2011:kartblad 2), er trolig av betydning for utgravningsresultatet. Når alunskifer forvitrer og sulfider frigjøres og kommer i kontakt med grunnvann, dannes svovelsyre, en prosess som kan ha bidratt til å skape dårlige bevaringsforhold for bein og andre objekter.

Når det gjelder andre kulturminner, så ligger det store gravfeltet på By (id 77451) om lag 3 km mot sør (se kapittel 2 i denne boken). På en åsrygg ca. 350 meter sør for røysfeltet er det registrert et større kokegropfelt på nabogården Skramstad (id 141268, Hansen 2012). To av kokegropene er datert til romertid/folkevandringstid, og ut fra funnene og dateringene på røysfeltet er det rimelig å anta at disse delvis har vært i bruk samtidig. Inntil kokegropfeltet er det også registrert vekstspor etter gravhauger, i tillegg til ett nærliggende felt med rydningsrøyser (id 140905) og et større antall kullgroper (se kapittel 15 og 16 i denne boken). Kokegropfeltet må ses på som en del av samme kulturmiljø som gravfeltet, og antyder at en gårdsbebyggelse må ha ligget like i nærheten i deler av jernalderen. Kulturminnene og tidligere gjenstandsfunn i Løten er ellers beskrevet i kapittel 2 i denne publikasjonen.

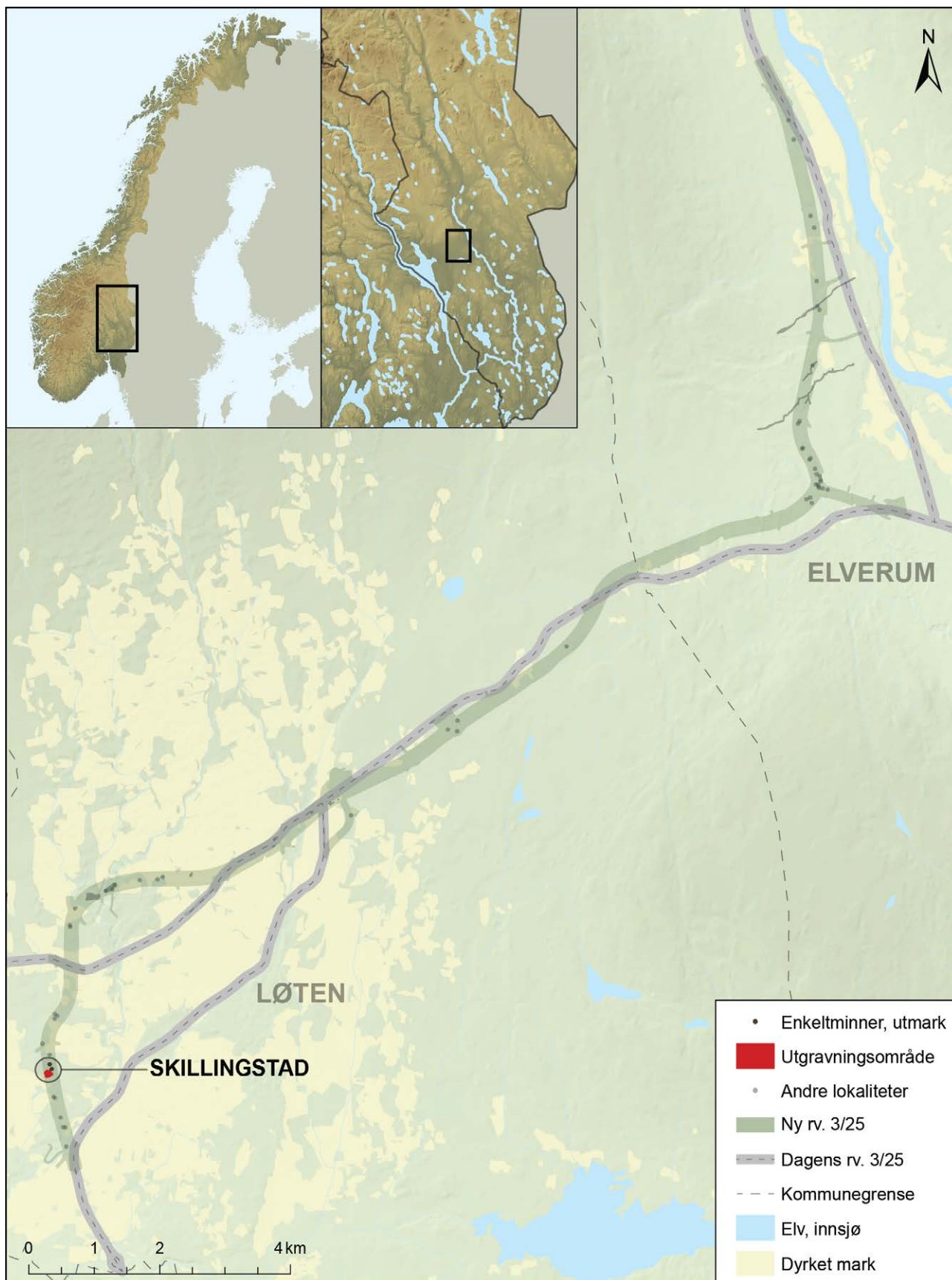
3.3 FORSKNINGSBAKGRUNN

Skillet mellom gravfelt med røyser og rydningsrøysfelt ble for alvor problematisert i norsk arkeologi på 1980-tallet (Pedersen 1990:50–51). Bakgrunnen var at det hadde blitt påvist et stort antall vanskelig tolkbare røysfelt som til dels ble ansett som «mulige» rydningsrøysfelt og dels som «usikre» gravfelt. Sterkt inspirert av svensk kulturgeografi (f.eks. Gren 1991; Widgren

1 Kulturhistorisk museum, Universitet i Oslo.

2 Miljöarkeologiska laboratoriet (MAL), Umeå Universitet.

3 Afdeling for Konservering og Naturvidenskab, Moesgaard Museum.

Figur 3.1. Skillingsstads geografiske beliggenhet. Kart: Ingvild Tinglum Bøckman, KHM.

1997) har det de siste tiårene kommet mye ny kunnskap om hva som kjennetegner fossile åkerlandskap med rydningsrøyser, blant annet gjennom definisjoner av trekk som åkerhakk, åkerreiner og ulike former for røyser med og uten punktbrink (f.eks. Pedersen 1990; Holm 1995, se også kapittel 5 og 6 i denne boken; Jerpåsen 1996; Holm 2007). Samtidig har det blitt arbeidet med å få fram klarere definisjoner av ulike former for gravminner, også for mindre røyser og steinpakninger som ikke umiddelbart kan skilles fra kulturminner knyttet til dyrking (f.eks. Wangen 2009). I tillegg har det skjedd en betydelig utgravningsmetodisk utvikling, blant annet gjennom bruk av et større spekter av utgravningsteknikker, inkludert avtorving og videre undersøkelse av store arealer med gravemaskin (f.eks. Rønne 2004; Gjerpe 2005; Mjærnum 2012). Det siste tiåret har også naturvitenskapelige metoder blitt utviklet og forbedret, og disse har i større grad blitt integrert i feltmetodikken. Dette har blant annet gitt anledning til mer presise dateringer, samtidig som mikroskopstudier av jordlag (mikromorfologi), jordkjemiske analyser og detaljstudier av trekull har gitt økt kunnskap om de arkeologiske kontekstene (f.eks. Bartholin & Mikkelsen 2012; Svensson & Regnéll 2012; Viklund mfl. 2012; Rødsrud 2017).

På tross av utviklingen som faget har gjennomgått, kan det likevel ligge betydelige utfordringer i å skille grav- og rydningsrøysfelt, blant annet i tilfeller der det finnes en kombinasjon av disse kulturminnetypene, og i tilfeller der det har vært en enkel gravskikk kombinert med dårlige bevaringsforhold. Skillet har blitt videre problematisert i svensk litteratur (f.eks. Svanberg 2000; Kraft 2005; Häggström 2007; Hansson 2008). Det har blitt framholdt at det finnes rydningsrøyser som inneholder gjenstander og levninger av mennesker, samtidig som det finnes graver som helt mangler spor av bein. Samtidig finnes velbygde steinkonstruksjoner, tidvis med funn, som ikke kan knyttes til noen av de to hovedkategoriene (Pettersson 2015:24). Ut fra et slikt perspektiv har det i denne litteraturen blitt tatt til orde for at det eksisterte rituelle, steinbygde anlegg som ikke er graver. Denne tematikken har blitt tatt opp i en annen artikkel med utgangspunkt i resultatene på Skillingstad (se kapittel 4 i denne boken, se også Rødsrud mfl. under publisering). Her ble både utgravningsmetodikk og analysearbeidet rettet mot å belyse hvorvidt røysene på Skillingstad kunne knyttes til gravlegginger, dyrking og/eller andre aktiviteter.

I den videre teksten benyttes flere innarbeidede begreper knyttet til gravminner. Med *røyser* menes her anlegg som er bygget av flere lag med stein, og som har en hvelvet profil. Røyser har ingen synlig innblanding av jord eller grus. Det gjøres med dette

et skille fra steinlegginger som har ett til to lag stein og som har en innblanding av fyllmasser i form av jord og/eller grus (Wangen 2009:154–155). Videre ble det avklart om røysene hadde en form for kantmarkering. Slike markeringer er av ulike typer, men på Skillingstad ble det utelukkende påvist *kantkjeder*, det vil si tettliggende kjeder av stein i enkle steinrekker (jf. Wangen 2009:155). Disse kjedene var dannet av jevnstore steiner (se f.eks. figur 3.2 og 3.6). Enkelte røyser var også lagt opp inn mot en eller flere *jordfaste steiner*. Det siste elementet som man forsøkte å avklare, var om gravene hadde en form for sentrumsmarkering, eller markering av selve graven/gravgjemmet, uten at slike konstruksjonselementer kunne påvises.

3.4 PROBLEMSTILLINGER – PRIORITERINGER

Sammenlignet med nærliggende regioner som Romerike i sør og Mjøstraktene i vest har vi liten kjennskap til gårdsbosetningen i forhistorisk tid på Løten (se kapittel 2 i denne boken), og i rv. 3/25-prosjektet ble det ikke påvist spor etter bebyggelse fra forhistorisk tid. Den forhistoriske gården og bruket av landskapet må derfor belyses gjennom undersøkelser av blant annet gravminner og dyrkingsspor. I dette tilfellet står røysfeltet på Skillingstad i en særstilling. Til forskjell fra utgravningene av de store gravfeltene under siste halvdel av 1800-talet ble det ved undersøkelsene på Skillingstad mulig å få et mye bedre grep om organiseringen av både monument og gravgods i en større sammenheng, og gjennom dette få ny kunnskap om store røysfelt i innlandet.

Med denne forskningsbakgrunnen ble det både fokusert på stedet som et mulig gravfelt og som et område med potensielle dyrkingsspor. Samtidig ble det åpnet for at feltet kunne være et resultat av andre aktiviteter. I dette arbeidet var monumentenes størrelse, konstruksjon og utseende viktige faktorer å dokumentere. Avdekking av større flater, profildokumentasjon og naturvitenskapelige resultater spilte også nøkkelroller i tolkningsarbeidet.

Utgravningsresultatene og de naturvitenskapelige analysene fra Skillingstad forteller om områdets skiftende bruk. Denne typen undersøkelse har ikke blitt gjennomført i noe omfang tidligere. Skillingstadfeltet utgjør dermed et egnet eksempel på hvordan graver/gravrøyser i en større landskapskontekst kan undersøkes.

På et overordnet plan var det av interesse å avklare hvordan feltet på Skillingstad skal tolkes. På lokaliteten som helhet er det registrert over 100 røyser, og en del har også blitt fjernet på den tilliggende dyrkede jorden.

Figur 3.2. Gravørøys A108 i plan. Sett mot NV. Fotograf: Torgeir Winther, KHM.

Dette framgår tydelig når vi ser på røysene, som har blitt delt på midten, i kanten mot åkeren. Flyfoto fra 1970 viser en skog på stedet der åkeren ligger i dag. Det er da sannsynlig at flere røysler lå i denne skogen, og ble fjernet for å gi plass til moderne jordbruk.

Det er rimelig å spørre seg om hvor stort omlandet som knytter seg til et gravfelt av denne størrelsen, er. Det var trolig mer omfattende enn et vanlig gårdsgravfelt. Også nærheten til et stort kokegropfelt peker mot dette, da et kokegropfelt av denne størrelsen nok ikke ble benyttet av en enslig gård (jf. Gjerpe 2001; Gustafson mfl. 2005; Ødegaard 2015; Bukkemoen 2016:119–122). I forlengelsen av dette ble det et mål å belyse hvilke lokaliseringfaktorer som har vært avgjørende, og hvordan landskapet så ut den tiden feltet var i bruk.

Gravene som ble undersøkt, var tomme eller enkelt utrustet, og de gjenstandene som ble funnet, lå i stor grad i utkanten av røysene og/eller under en stor stein i kantkjeden. At gravgods har ligget spredt i graver, er ikke et ukjent fenomen, og det er blant annet kjent fra By-feltet. Dersom det videre er slik at de fattige gravene er fra eldre jernalder, så er også dette et trekk

som gjenkjennes fra By-feltet (Martens 1969). Et annet spørsmål er hvorfor kull og bein var så fraværende. Er forklaringen på dette dårlige bevaringsforhold, eller er det gravskikken? Et av spørsmålene som knytter seg til denne type graver, er hva som skjer før beina blir lagt ned, og hva som skjer med de beina som ikke havner i graven.

3.5 METODER OG ARBEIDSOPPLEGG

Det ble tatt rikelig med bilder av alle anleggene og omgivelsene blant annet for å kunne skape modeller via fotogrammetri. Prøvestikk ble så gravd spredt over feltet for å gi en første indikator på hvilke typer av lag som kunne forventes under torven. Det framkom da ingenting som kunne tyde på dyrkingslag. Deretter ble røysene rensed for overliggende torv for å få bedre kontroll på deres størrelse og fyllmasse. En ny serie bilder ble så tatt, blant annet med drone og fotostang.

To motstående kvadranter ble valgt ut i den største røysen, og det ble gravd forsiktig nedover. Gravemaskin ble benyttet for å fjerne større stein og stubber. Da et nytt lag ble påtruffet, ble dette rensed fram og

Figur 3.3. Foto over Skillingstad tatt med drone. Sett mot vest. Fotograf: Magne Samdal, KHM.

Figur 3.4. Røyser som renses med løvblåser. Sett mot Ø. Fotograf: Jessica Leigh McGraw, KHM.

dokumentert i plan med innmåling og foto. Deler av rensingen ble gjennomført ved hjelp av en løvblåser (se figur 3.4), og dette viste seg å være et svært effektivt redskap for å få bort de siste restene av vegetasjon fra røysene. Etter hvert lag ble røysen/anlegget søkt over med metalldetektor for å sikre at metallfunn ikke gikk tapt. Denne prosessen ble gjentatt til bunnen av de gjeldende anleggene ble nådd. Høydeprofilene ble deretter rensert og dokumentert med tegning og foto. Etter dette ble de to gjenstående kvadrantene undersøkt med tilsvarende metode. I og med at gravindikerende funn og konstruksjonselement ble påvist, ble også de resterende røysene på Skillingstad undersøkt med den samme metoden.

Det ble ikke påvist nedgravninger under noen av røysene, og det ble heller ikke påvist sikre funn av bein under utgravningen. Det framkom imidlertid enkelte, trolig sekundære, beinbiter fra dyr. Et større sett med prøver ble samlet inn fra strategisk utvalgte steder i og mellom røysene, som var tenkt å være til hjelp for å identifisere forrottede levninger etter avdøde samt annet organisk materiale og metaller. Analysene av prøvematerialet foreligger i egne rapporter fra naturvitere tilknyttet prosjektet, og er tilgjengelig i DUO vitenarkiv (<https://www.duo.uio.no/>).

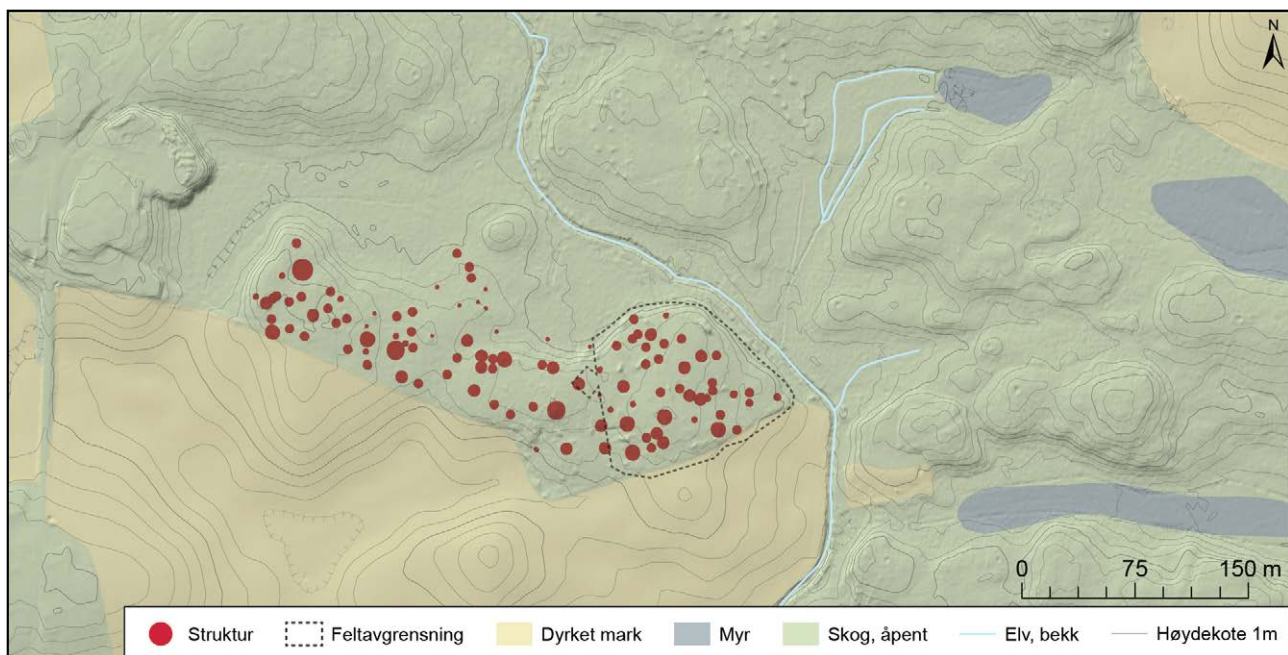
Det ble flateavdekket en del større overflater parallelt med at røysene ble undersøkt. Dette ble delvis gjort for å sikre at det ikke lå strukturer mellom røysene, men også for å forsøke å finne indikasjoner på dyrking i området. Alt i alt utgjorde undersøkelsesområdet ca. 10 700 m² (figur 3.5), og innenfor dette feltet ble det avdekket seks mindre overflater som totalt utgjorde ca. 1825 m². Sju

nye røyser ble funnet gjennom avtorving, men ingen tydelige dyrkingsspor framkom. Det ble også gravd fem lengre sjakter/grøfter med maskin (se figur 3.6 og 3.7). Disse grøftene var ytterligere forsøk på å fange opp spor av dyrking og jordforflytting. Prøver ble så tatt ut av profilene som framkom via disse lange grøftene, for å hjelpe til å forstå overflatene mellom røysene.

Fra sjaktene ble en mindre mengde fyllmasse tørrsåddet gjennom nettingduk med 4 mm maskestørrelse for å få mer kunnskap om gravminnene. Massene som ble såddet utgjorde ca. halvparten av den oppgravde fyllmassen fra de første røysene som ble undersøkt. Såldingen ga lite utbytte; det framkom ingen betydelige gjenstandsfunn, og etter en testperiode ble andre metoder prioritert. Totalt gikk det med 447 dagsverk ved feltarbeidet på Skillingstad i tidsrommet 1. juni til 16. oktober 2015.

3.6 LOKALITETEN OG STRUKTURENE

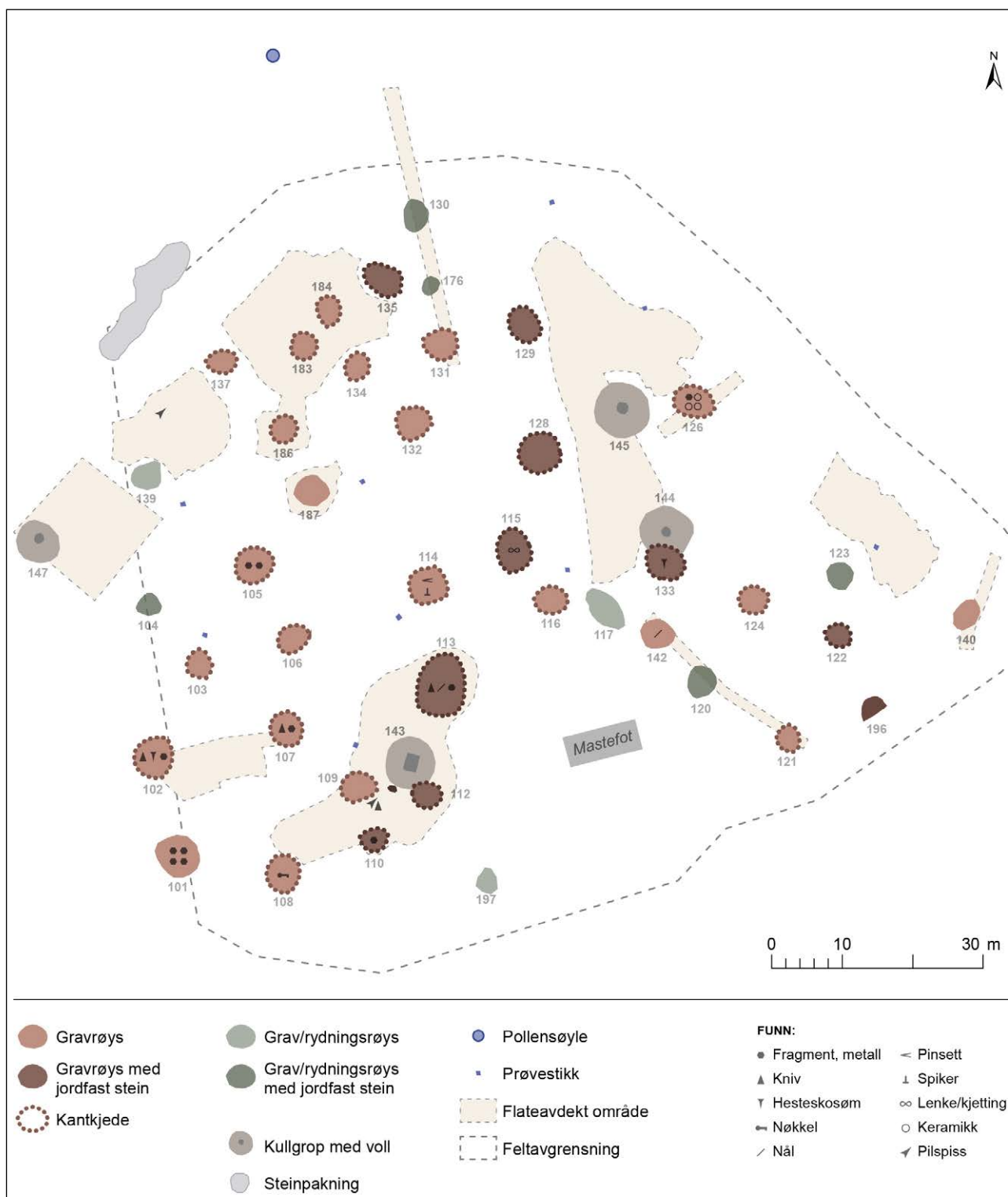
De separate trekk ved de individuelle røysene framgår i tabellform nedenfor (tabell 3.1). Alle de tydelige gravrøysene var bygd opp på ganske lik måte der bare størrelsen varierte. Dette gjorde videre grupperinger innenfor kategorien mindre hensiktsmessige. Det er likevel etablert en sekundær gruppe kalt enklere røyser. Dette ble gjort fordi de ikke viste noen åpenbare trekk som klassifiserte dem som gravrøyser, men de kunne muligens være rydningsrøyser. Disse røysene er kalt grav-/rydningsrøys på figur 3.6. De to røystypene blir i denne artikkelen gått igjennom separat for å tydeliggjøre deres forskjeller.

Figur 3.5. De utgravde delene av feltet på Skillingstad. Kart: Ingvild Tinglum Bøckman, KHM.

Overordnet kan det bemerkes at avstanden mellom de enkelte gravene på feltet varierer. Spesielt synlig blir dette om man ser på feltet som helhet og ikke bare de delene som har blitt gravd ut (se figur 3.5). En tilsvarende variasjon finnes også på andre store gravfelt, slik som på Vereidefeltet i Gloppen, Vest-Norge. På Vereide ligger gravene i norddelen svært tett, mens avstanden er langt større i sørdelen

(Dommasnes 1997). Også på By-feltet varierer avstanden mellom gravene. I øst ligger de tett på hverandre, mens spredningene er større i vest (Martens 1969). Ut over at avstanden mellom gravene på Skillingstad framstår som relativt typisk for store norske gravfelt, er det vanskelig å trekke konklusjoner ut fra avstanden mellom røysene.

Figur 3.6. Detaljkart over gravfeltet på Skillingstad. Kart: Ingvild Tinglum Bockman, KHM.

Gravrøysar								
A-nr. P-nr.	Lengde og bredde (m)	Kantkjede	Jordfast stein	Gjenstand, unr.	Vedart	BP-datering	Datering, 2Σ	Labnr.
A101, 5011	6,5 x 5,7			Fragment, 20, 21, 22, 26.	Bartre/furu	914±27	1030–1190 e.Kr.	Ua-53341
A102, 5032	6 x 5,4	X		Kniv, 6. Søm, 14. Fragment, 32.	Bartre, over røysen	320±30	1520–1795 e.Kr.	Beta-442719
A103	4,1 x 3,6	X						
A105	5,6 x 5	X		Fragment, 24, 25.				
A106, 5067	4,6 x 3,7	X			Løvtre	2220±30	360–170 f.Kr.	Beta-442733
A107, 5026	5 x 4,6	X		Kniv, 7. Fragment, 23.	Selje/osp	1610±30	415–560 e.Kr.	Beta-442717
A108. 5059	5,4 x 4,7	X		Nøkkel, 4. Bein, 40	Bjørk	1650±30	385–535 e.Kr.	Beta-442730
A109, 5052	5 x 4	X			Furu	6760±30	5725–5620 f.Kr.	Beta-442728
A110	3,8 x 3,2	X	X	Fragment, 19.				
A112	4,3 x 3,7	X	X					
A113, 5004	9 x 6,8	X	X	Kniv, 5. Nål, 9. Fragment, 33.	Selje/osp	2410±30	735–400 f.Kr.	Beta-442712
A114, 5007	5,7 x 5,7	X		Pinsett, 1. Spiker, 17. Bein, 42.	Bjørk	1600±30	400–545 e.Kr.	Beta-442713
A115	6,1 x 4,8	X	X	Lenke, 13				
A116	4,7 x 4	X						
A121, 5051	3,9 x 3,2	X		Slagg, 43, 44.	Løvtre	1850±30	125–315 e.Kr.	Beta-442727
A122, 5073	3,8 x 3,3	X	X		Bartre, over røysen	270±30	1645–1950 e.Kr.	Beta-442736
A124, 5086	4,1 x 4	X			Furu, over røysen	334±26	1470–1650 e.Kr.	Ua-53350
A126, 5070, 5082	6 x 4,3	X		Fragment, 30. Keramikk, 34, 35, 36. Bein, 38, 39.	Bjørk	2460±30 1320±28	345–55 f.Kr. 650–770 e.Kr.	Beta-442738
A128	6 x 5,9	X	X					
A129, 5053	5,2 x 4,1	X	X		Løvtre	2010±30	50 f.Kr – 65 e.Kr.	Beta-442729
A131	4,8 x 4,4	X						
A132, 5060	4,9 x 4,4	X			Osp	5760±30	4690–4520 f.Kr.	Beta-442731
A133, 5048	5,9 x 5	X	X	Søm, 15.	Bjørk	2290±30	395–205 f.Kr.	Beta-442725
A134, 5062	4,1 x 3,4	X			Furu, gran, over røysen	325±27	1480–1650 e.Kr.	Ua-53344

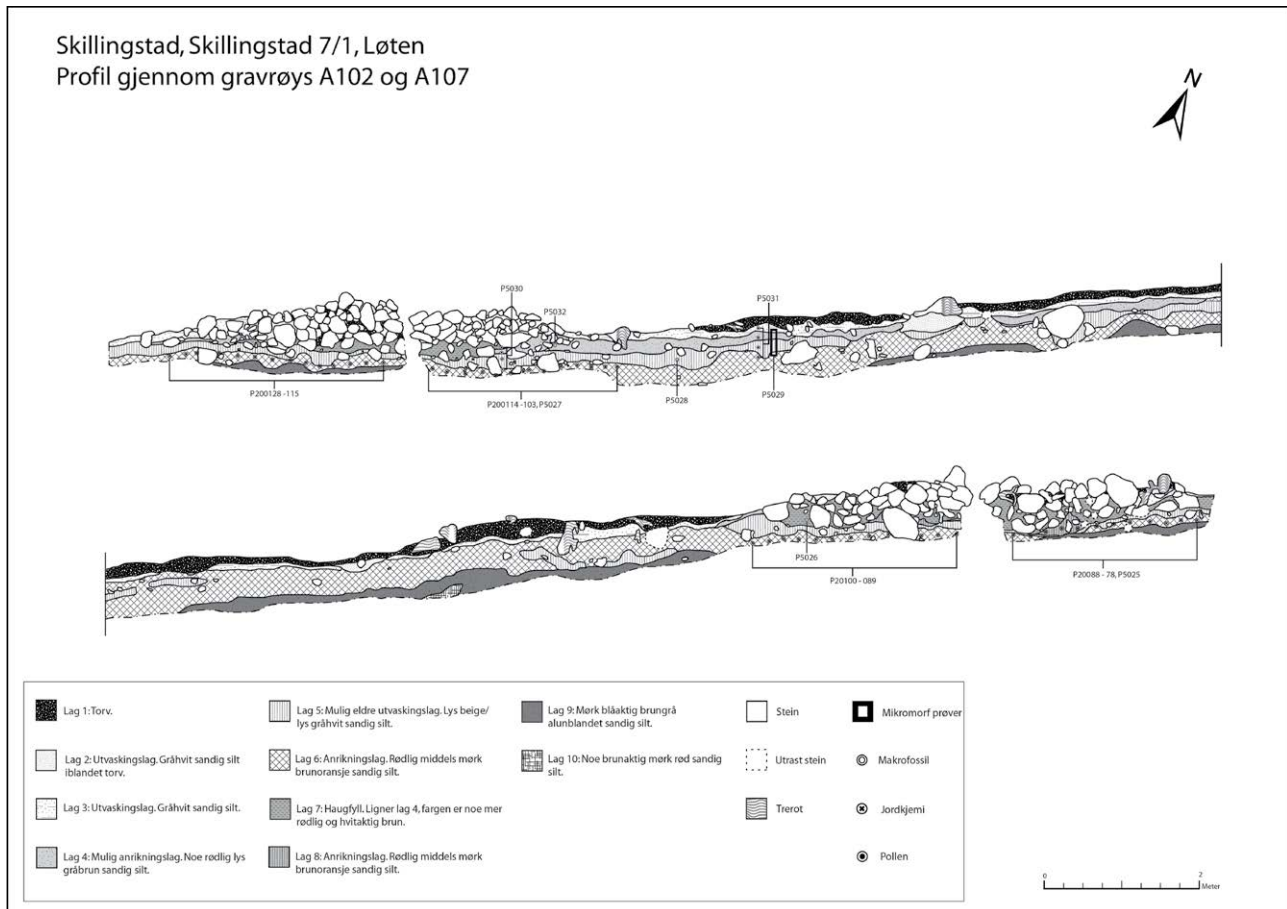
A135	6 x 4,3	X	X					
A137, 5066	4,4 x 3,5	X			Furu	1540±30	425–600 e.Kr.	Beta-442732
A140, 5069	4,7 x 3,4				Selje	1320±30	655–770 e.Kr.	Beta-442734
A142, 5050	4,9 x 4,2		X	Nål, 12.	Furu	7940±30	7030–6685 f.Kr.	Beta-442726
A183	3,9 x 3,6	X						
A184	4,3 x 3,4	X	X					
A186, 5074	4,1 x 3,6	X			Furu, over røysen	302±26	1490–1650 e.Kr.	Ua-53347
A187, 5087	5,2 x 4,4				Furu, over røysen	341±26	1470–1640 e.Kr.	Ua-53352
A196	4 x 2,5	X						
Enklere røyser								
A-nr. P-nr.	Lengde og bredde (m)	Kantkjede	Jordfast stein	Gjenstand	Vedart	BP-datering	Datering, 2Σ	Labnr.
A104, 5002	3,5 x 3,3		X		Furu, over røysen	310±30	1455–1645 e.Kr.	Beta-442710
A117	7,2 x 4							
A120	4,8 x 4,2		X					
A123	4,2 x 3,7		X					
A130, 5013	4,8 x 3,6		X		Bartre, over røysen	230±30	1650–1950 e.Kr.	Beta-442715
A139	4,8 x 4							
A176	2,8 x 2,4		X					
A197	4 x 3							

Tabell 3.1. Liste over røysene, deres konstruksjonselement og gjenstander. Noen av dateringene kommer fra kontekster inne i røysene, mens andre er kull som ble påtruffet over røysene. Funn og prøver fra undersøkelsen er tildelt katalognr. C60195 i Kulturhistorisk museums gjenstandsdatabase. Katalogteksten er vedlagt denne artikkelen.

Det ser ut til at røysene ved den tilgrensende myren nord og øst på feltet oftere ser ut til å være enkelt oppbygde, mens røysene som ligger mer sentralt og ned mot det åpne landskapet i sør, representerer tydelige graver. Gjenstandsfunnene ligger fordelt over hele feltet, men med størst tetthet i sørvest. Overflaten mot myren i nord og øst har dermed mindre røyser med færre påtrufne funn. De fleste dateringene fra gravrøysene er fra 735 f.Kr. til 600 e.Kr. Åtte av dateringene på feltet har gitt etterreformatorkiske dateringer. Kullet fra disse dateringene lå stort sett over røysene og kom trolig fra en intendert avbrenning eller skogbrann. To merovingertidsdateringer på den østre delen av feltet,

mot myrmarken nedenfor, kan antyde at dette området var det siste som ble tatt i bruk for begravelser. Det må imidlertid påpekes at det bare er en del av hele lokaliteten som har blitt undersøkt, så det er mulig at det finnes flere gravminner fra yngre jernalder på den vestre delen av lokaliteten.

Mikromorfologi-, makrofossil-, jordkjemi og pollenprøver som er samlet inn fra flere ulike røyser/anlegg, påviser en innledende rydningsfase (avbrenning) av området med en etterfølgende dyrkings- og oppgjødslingsfase, der enkelte deler av jordoverflaten i området synes å ha blitt planert (se også kapittel 3.10).

Figur 3.7. Profil gjennom røysene A102 og A107 i profil, samt jord mellom dem. Profilet beskriver til en viss grad feltet som helhet da større forandringer i verken røysene eller jorden mellom røysene er påvist. Illustrasjon: rv. 3/25-prosjektet, KHM.

3.7 GRAVRØYSENE

Gravvøysene på feltet var av ulike størrelse (tabell 3.1). Strukturene varierte fra 3,15 x 2,8 til 7,6 x 7,1 m i plan, og høyden på anleggene varierte fra 0,3 til 0,8 m. Flertallet av røysene var rundt 5 m i diameter og 0,5 m i høyde. Røysene var relativt runde, men ca. 10 røysere hadde en mer oval form. I noen få tilfeller lå det steiner utenfor den primære konteksten, som så ut som om de var plassert der med hensikt, eksempelvis A132. Steinene kan ha markert en sekundær begravelse, men det er også mulig at det bare er snakk om steiner som har rullet ut av røysen.

Røysene besto ofte av flere lag med stein, der steinene i bunnen var større enn på toppen av røysen. Steinene lå ofte fint plassert med en tydelig organisering. Ved 29 av røysene kunne en kantkjede defineres. Kantkjeden hadde som regel en plassering og en steinstørrelse som var noe større enn steinene i selve røysen (se figur 3.8–3.10 for bilder av kantkjeder). Iblant var det imidlertid bare steinenes tydelige plassering i en sirkel som klassifiserte dem som en kantkjede. Steinene lå da plassert tett mot hverandre og beliggende på samme nivå, og de skapte på dette vis en kontinuerlig kjede rundt røysen. Alle steinene

i kjeden hadde også samme størrelse, noe som ikke var tilfellet i selve røysen. I noen tilfeller lå det flere steiner oppå hverandre i kantkjeden, som om den var murt opp. Det var relativt vanlig at de minste steinene øverst i røysen lå ut over steinene i kantkjeden. Kjeden ble dermed først synlig når man hadde gått ned ett lag i røysen. De mindre steinene på toppen var som oftest rundt 10–15 cm i diameter. Under disse lå det som regel større steiner med en størrelse på rundt 20–30 cm. Kantkjedene hadde oftest større steiner, ca. 40 cm i diameter. I 16 av røysene ble det også påvist en større stein plassert sentralt, i mange av tilfellene jordfast. Størrelsen på denne steinen varierte, men den kunne være opp mot 1,5 m i diameter.

Røysene var stort sett "luftige" steinpakninger uten jordfyll. De nederste lagene av stein lå imidlertid ofte blant en oransje, sandete silt som troligvis utgjør rester av anrikningslaget i en podsolprofil fra en opprinnelig jordoverflate. En gravvøys uten jorddekke som kun har et dekke av større steiner, fører til dårligere bevaringsforhold sammenlignet med graver med et tettere sediment. Ingen torvhorisonter som kan antyde at røysene var bygd opp over lengre tid, kunne påvises.

Figur 3.8. Kantkjeden til røys A109 i plan. Sett mot Ø. Fotograf: Aleksii Pienimäki, KHM.

Røysene ga inntrykk av å ha vært nedgravde i undergrunnen/underlaget (se figur 3.9), men dette skyldes trolig ikke menneskelig aktivitet. Det finnes flere naturlige fenomen som kan ha skapt denne nedsenkningen. Bioturbasjon ved meitemark skulle kunne føre til at steinmaterialet ble inkorporert i underlaget, og skape en slik effekt. Det ble imidlertid ikke påvist noen meitemarkaktivitet i mikromorfologi-prøvene. Frostsprengning skulle også kunne resultere i at steiner ble løftet opp av tilfrosset vann som ble samlet opp i sedimentene under steinene. Den mest sannsynlige forklaringen til fenomenet er imidlertid kolluviums-dannelse/ jordansamling mot kantkjeder som følge av dyrkingsaktiviteter eller åpent landskap (Macphail mfl. 2016). Dette vil gi enkelte røysere et nedsunket inntrykk. De røysene som ligger i hellende terreng, mangler imidlertid punktbrink, noe som gjerne framkommer i tilknytning til dyrking.

I A113, A114 og A128, ble det observert lag- eller fyllskifter i røysene. Dette var tynne lag som lå blant steinene og besto ofte av en brun, sandete silt. Disse massene kan muligvis representere jord som har fulgt med ved konstruksjon av røysen. I flere røysere ble det

observert groper eller forsenkninger på toppen av røysene, og dette kan muligens dreie seg om plyn-dringsgroper, men det er også en mulighet for at det er snakk om naturlige fenomen som tilvoksende trær og røtter, med etterfølgende rotvelt eller andre jordsmonnsdannende prosesser i skogsmark.

Analyser av jord- og sedimentprøver tyder på at en avsviing fulgt av rydding fant sted i førromersk jernalder. Ryddingen kan trolig kobles til behovet for beitemark på nærliggende gårder. Dette gjenspeiles også i pollendiagrammet fra stedet (Linderholm mfl. 2017).

Det ble påtruffet en del kull som lå oppå steinlagene en del av røysene. Under utgravningen ble det diskutert om kullet oppå røysene kunne knyttes til gravritualet eller bålrestene fra kremasjonen. Kullprøver fra disse kontekstene fikk dateringer som sammenfalt med et avsviingslag på en tiliggende lokalitet med dyrking på gården Skramstad (se kapittel 5 i denne boken). Nedbrenning av skog for å gi plass til dyr på 14–1600-tallet vil derfor være en rimelig forklaring på disse kullforekomstene og på hvorfor dateringene ligner dem fra Skramstad.

Figur 3.9. Øverst t.v. Deler av området før skogsrydning. Sett mot NØ. Fotograf: Judyta Zawalska, KHM. Øverst t.h. Feltet på Skillingstad etter hugst. Sett mot V. Fotograf: Jakob Kile-Vesik, KHM. I midten t.v. den store gravrøysen A102 etter avtorøning og rensing. Sett mot N. Fotograf: Jessica Leigh McGraw, KHM. I midten t.h. Profil gjennom deler av A102. Sett mot V. Fotograf: Torgeir Winther, KHM. Nederst t.v. Den enklere røysen A123, som ga et inntrykk av å ligge nedsenket i terrenget. Sett mot S. Fotograf: Aleksi Pienimäki, KHM. Nederst t.h. Gravrøys A124 med delvis avdekket kantkjede i plan. Sett mot V. Fotograf: Judyta Zawalska, KHM.

Figur 3.10. Øverst t.v. Gravrøys A130 etter avtorvning og rensning. Sett mot N. Fotograf: Jakob Kile-Vesik, KHM. Øverst t.h. Gravrøys A139 med kantkjede studeres av Thorgeir Winter (t.v.) og Jakob Kile-Vesik. Sett mot SØ. Fotograf: Kaja Hannedatter Sontum, KHM. I midten t.v. Utgravd SV-kvadrant av gravrøys A114. Sett mot NØ. Fotograf: Torgeir Winter, KHM. I midten t.h. gravrøys A132 i plan under utgravning. Sett mot Ø. Fotograf: Kaja Hannedatter Sontum, KHM. Nederst t.v. gravrøys A131 med tydelig kantkjede. Sett mot V. Fotograf: Aleksii Pienimäki, KHM. Nederst t.h. A129 i plan med tydelig kantkjede og sentral jordfast stein ved avslutning av undersøkelsen. Sett mot N. Fotograf: Birgit Fylling, KHM.

Mangelen på spor etter den faktiske begravelsen gjør det vanskelig å si noe om indre formelement og tilstand til gravene. Ved undersøkelsen framkom 46 gjenstandsfunn, blant annet en pinsett, en nøkkel, pilspisser, keramikk, kniver, nåler og flere gjenstander med mer usikker funksjon. Det var mest vanlig å å treffe gjenstander i utkanten av røysene, og da gjerne i samband med eller under kantkjedene. Generelt er materialet funnfattig og vanskelig å datere kronologisk. Noen funn kan imidlertid plasseres i yngre jernalder, selv om de ble funnet utenfor, men i tilknytning til røysene (se kapittel 3.9).

3.8 ENKLERE RØYSER

Åtte røysar er kategorisert som enklere røysar. Disse konstruksjonene ligger lengst mot nord og øst på feltet, og det er bare to dateringer som har framkommet fra makrofossilprøver i disse, én fra senmiddelalder/etterreformatisk tid (1455–1645 e.Kr.) og én fra nyere tid (1650–1950 e.Kr., se tabell 3.1). Dette kan indikere at det her dreier seg om en senere rydning slik det ble beskrevet i kapittel 3.7, men det er også mulig at disse kullrestene har kommet dit som resultat av bioturbasjon. Det virker imidlertid lite sannsynlig at rydningsrøysene ble anlagt i bakkant

av gravfeltet i etterreformatisk tid. Det ville i så fall bli nødvendig å bære steinene fra dyrkingen og gjennom gravfeltet istedenfor å legge steinene på de røysene som lå der fra før. Dermed er det mest sannsynlig at de har oppstått samtidig med de andre røysene på feltet.

De enklere røysene varierte i omkrets fra 2,7 x 3,2 m til 4,5 x 4 m. En av røysene var imidlertid oval og måler 7,1 x 3,9 m. Høyden på røysene varierte fra 0,4 til 0,66 m. I profil var røysene relativt ujevne. Disse røysene hadde en del konstruksjonselement, men ikke like mange som de større røysene. Eksempelvis hadde de iblant en ganske lik steinstørrelse, en rund form eller en stor stein sentralt. Steinene inne i røysene varierte mellom 10 og 20 cm i omkrets, og det forekom noen enslige steiner med en størrelse på opp mot 40 cm. Fem av disse røysene var bygd opp omkring jordfaste steiner, det ble ikke gjort gjenstandsfunn og ingen hadde definerbare kantkjeder. En brun, sandete silt lå ofte blandet med de øverste steinene, og denne har karakter av en ordinær matjord som minner om eldre bruksfaser. I noen av røysene fantes groper som troligvis er dannet i samband med rotvelt. Gropene var fylte av organisk materiale som røtter og humusjord. Utover dette er det ingenting som gjør at disse røysene skiller seg ut.

Figur 3.11. Enkel røys, A123 i plan. Sett mot N. Fotograf: Jakob Kile-Vesik, KHM.

En svært relevant diskusjon er om disse røysene representerer graver eller rydninger. Det er relativt få elementer som peker spesielt mot rydning, og den nærmere undersøkelsen av røysene gir ikke noe grunnlag for en videre diskusjon om dyrking. Det er dermed mulig å tolke disse steinkonstruksjonene som enklere graver beliggende i utkanten av det større gravfeltet. Ovenfor er det imidlertid pekt på at det ikke alltid er hensiktsmessig å ta utgangspunkt i en streng todeling mellom gravfunn og dyrkingsspor i arbeidet med å tolke røysar. Det utelukkes derfor ikke at de mindre røysene ikke er gravanlegg, men at de ble konstruert i forbindelse med andre rituelle aktiviteter knyttet til gravfeltet (se kapittel 3.3 og 3.11).

3.9 GJENSTANDSFUNN

Ved undersøkelsen av gravene på Skillingstad framkom 46 funn (se vedlagt katalogtekst og utvalgte gjenstander i figur 3.12). De fleste av disse framkom inni røysene. Mest vanlig var det også å treffe på gjenstander i utkanten av røysene og gjerne i samband med eller under kantkjedene. Ingen tydelige nedgravninger under røysene ble funnet. Gravleggingen virker dermed å ha skjedd på bakkennivå eller oppe i røysfyllingen. Blant

annet ble det funnet en pinsett, en nøkkel, pilspisser, keramikk, kniver, nåler og flere mer usikre gjenstander (se figur 3.12 for bilder av noen av gjenstandene).

Kronologisk finnes det relativt få ledetråder som kan datere gjenstandene fra Skillingstad. Dette fattige funnmaterialet minner om det som framkom i de gravene som ble datert til eldre jernalder på By-feltet (Martens 1969). Pinsetter ble benyttet i bronsealderen, men også fra romertiden (Schuster 2016) og opp til moderne tid. De fleste av jernalderpinsettene er av kobberlegering, men de finnes også i jern, slik som eksemplaret fra Skillingstad. Pinsettmaterialer fra eldre jernalder i Norge er behandlet av Anne Drageset (2008), og det empiriske materialet utgjør 131 pinsetter fra 125 funn. Kun seks av disse pinsettene er av jern, hvorav fem har klare dateringer til folkevandringstid (Drageset 2008:21–22). Dragesets oversikt er for øvrig ikke helt uttømmende. Innenfor Kulturhistorisk museums distrikt finnes 30 pinsetter av jern, med kronologisk spredning fra romersk jernalder til middelalder/nyere tid. Majoriteten kommer fra middelalder, men der pinsetter finnes i graver, er det særlig folkevandringstid som skiller seg ut (se eksempelvis C21926h fra Bjertnes i Krødsherad, Buskerud, C26475b og C26479f fra Rosseland, Evje, Aust-Agder C30088 fra

Figur 3.12. Funn fra Skillingstad. Øverst t.v. pinsett (C60195/1), øverst t.h. kniv (C60195/2), nederst t.v. nøkkel (C60195/4) og nederst t.h. kniv. (C60195/6). Fotograf: Vegard Vike, KHM.

Figur 3.13. A187 i profil. Sett mot S. Fotograf: Vegard Skogheim, KHM.

Mogen på Møsstrond, Rauland, Telemark og C34758ff fra Gamme på Gran i Oppland). Geografisk nærhet til Skillingstad-eksemplaret finnes i en pinsett fra utgravningene på Åker (C38683s).

Kroknøkler er den eldste nøkkeltypen, først kjent fra begravelser i romertid. Nøkler med en tann som R. 161 er den vanligste formen fra eldre jernalder, men finnes også helt opp til vikingtid og middelalder. Denne typens kontinuerlige bruk og stabile form gjennom hele jernalderen gjør det vanskelig å datere nøkkeltypen typologisk (Berg 2013:37). Kniver er likeledes en krevende kategori å datere. De forekommer i samme form under mye av forhistorien, men i visse tilfeller kan de plasseres kronologisk. Kniven C60195/6 har store likheter i ryggpartiet med en kniv fra Trollsteinhøe i Lom, Oppland. På denne kniven er treverket fra skaftet datert til folkevandringstid.

Det framkom også to funn som passer inn i yngre jernalder (pilspisser). De to pilspissene fra lokaliteten kan kronologisk plasseres i merovingertid. Pilspissene framkom utelukkende utenfor gravene, men gjerne beliggende i nærheten. Grunnen til dette er noe usikker. Det kan muligens dreie seg om et forsøk på å hedre en avdød gjennom en symbolsk offerhandling

på utsiden av graven. Alternativt kan det dreie seg om en gjenstand fra en grav uten synlig markør, eller en senere sekundær begravelse. Muligheten for en bortskutt pil fra en jaktsituasjon kan heller ikke utelukkes.

Sett i lys av det store antallet graver må gravgodset betegnes som begrenset, noe som gjør det til et lite egnet utgangspunkt for å belyse variasjon innad på gravfeltet ut fra funnkombinasjonsanalyser av gjenstandsgrupper. Materialet danner heller ikke et godt grunnlag for å gjøre vurderinger av om enkelte gjenstandstyper er overrepresentert i røyser av en spesiell størrelse, i røyser med kantkjeder eller i røyser med jordfaste steiner. Nøkkelen er den eneste gjenstanden som har blitt sett på som kjønnsindikerende i den arkeologiske forskningstradisjonen (Kristoffersen 2000:112–119, 130–134, 142–143; Aannestad 2004), og er da knyttet til husfruen. De siste årene har det imidlertid blitt argumentert mot at nøkler ensidig kan knyttes til kvinnegraver (Berg 2013:23–24, 110–111). Pinsetter kan indirekte tilknyttes mannsutstyret som instrument til sårbehandling i militær sammenheng, men i sin studie av det norske pinsettmaterialet fra jernalderen konkluderer Anne

Drageset (2008:37–46) med at pinsetter ikke ser ut til å være knyttet til et bestemt kjønn. Det generelt sparsomme funninventaret er i seg selv et interessant aspekt ved gravene, og dette problematiseres i kapittel 4 i denne publikasjonen.

Det ble gjennomført metallurgiske analyser på tre av de funnene som ble påtruffet under utgravningen. Det dreier seg om kniv F4017, nøkkel F4026 og pilspiss F4038 (Jouttijärvi 2017). Disse analysene viser at ingen av disse gjenstandene inneholder jern fra de jernframstillingsanlegg som ble undersøkt under rv. 3/25-prosjektet. Kulturhistorisk museum gjennomførte imidlertid en annen undersøkelse av et jernframstillingsanlegg, på Englaug, id 159683, C60562, noen kilometer fra Skillingstad høsten 2015 (Martinsen 2017). Analyser fra denne utgravningen viser at det er mulig at kniven er produsert av jern fra dette anlegget. Nøkkelen og pilspissen er laget av jern med referenseverdier som per i dag best tilsvarer lokaliteter i den søndre halvdel av Sverige, framfor fra lokaliteter i omegnen (se imidlertid kapittel 14 i denne boken for diskusjon av proveniens). Ulikhetene i kjemiske komponenter er imidlertid interessant i seg selv og antyder kontakter og handelsveier over store avstander.

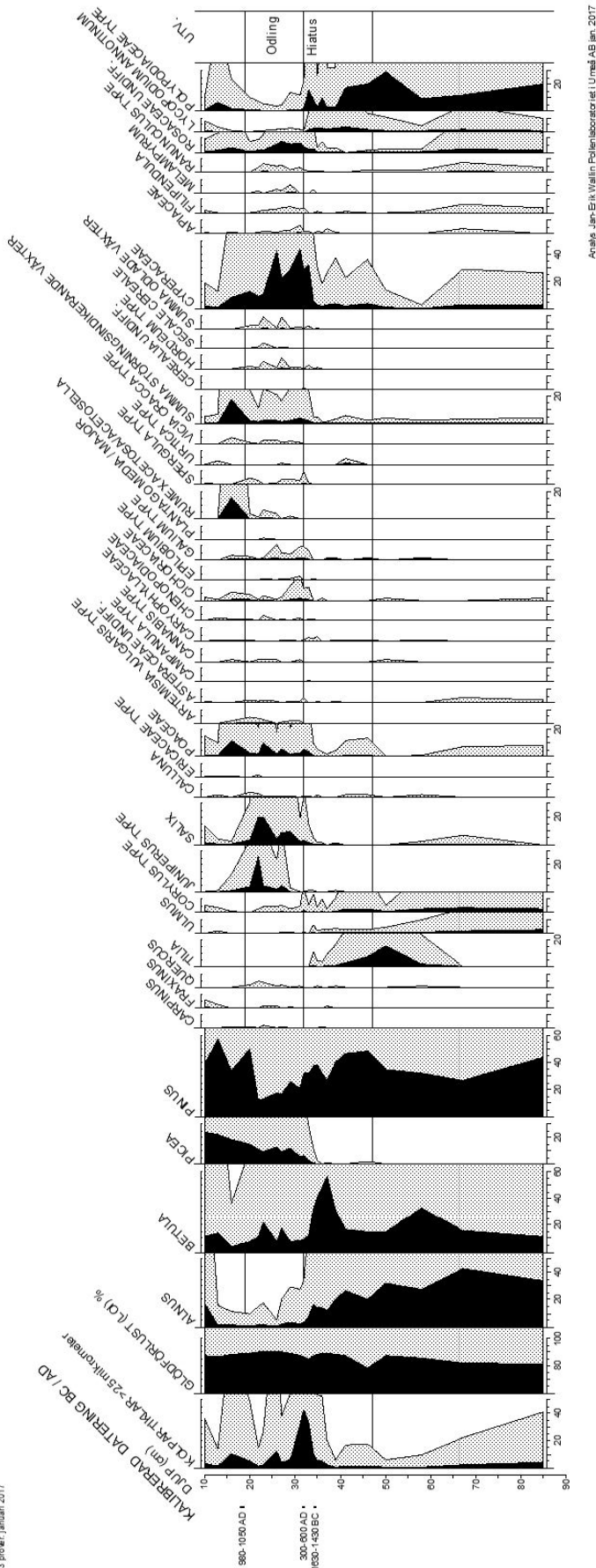
3.10 NATURMILJØ OG JORDANVENDELSE PÅ GRAVFELTET

Implementeringen av de naturvitenskapelige analysene var i fokus under utgravningen. Mikromorfologi-, makrofossil-, jordkjemi- og pollenprøver har vist en tydelig initiell rydningsfase som går over i oppdyrking og oppgjødsling av området som siden følges av gravfeltet. Etter dette anvendes området som beitemark og produksjonsplass for trekull. Et annet tydelig tegn på den ryddingen som skjedde i perioden før gravlegging, er at alle de eldste dateringene er utførte på løvtrær som vokste på stedet før den første ryddingen. Pollendiagrammet viser at dette skjer samtidig som granen sakte etablerer seg i regionen, mens furu har vokst i nærheten gjennom hele tidsperioden. De senere dateringene ble utført på bartrær som hadde vokst opp etter den initiale ryddingen. Dateringen av A126 indikerer imidlertid tilstedeværelse av bjørk på et senere tidspunkt. Vedartsbestemmelsen har blitt gjennomført på materiale funnet i lag mellom steinene eller under steinlagene samt i de øvre lagene, der de yngste dateringene framkommer.

Spørsmålet er hvilke handlinger trekullet henviser til. Er det trekull fra en kremering, og er det resultatet av et bestemt utvalg av brensel? Eller er det tilfeldig deponert trekull som er fanget opp i røysene? Gitt at trekullet kan settes i forbindelse med en kremasjon, er

det er viktig å forstå hvilke prosesser som ligger bak selve kremeringen. Er hensikten med og valget av rett tre av betydning, eller er det bare selve kroppen og de dertil hørende gravgavene som blir tildelt noen form for rituell mening? På samme vis vil avbrenningen av den naturlige vegetasjonstilveksten som har oppstått etter at gravfeltet ble forlatt, avspeile naturforhold på en annen måte enn kullet, som har vært en aktiv del av kremeringen. Her er det mye som tyder på at gravfeltet har vokst igjen med bartrær, og det vi ser er en forandring av den lokale biotopen. Således finnes det fire faser som følger etter hverandre: Området på Skillingstad før det ble omgjort til ett gravfelt (1). Her kan det finnes spor av brenning som følge av landskapsryddning og brenning av felt som ble anvendt til landbruk. Deretter følger konstruksjonen av gravfeltet (2) med tilhørende kremeringsbål og begravelser. For dette formålet ble det benyttet tre. Om treet ble hugget nær gravfeltet eller lenger unna, er ikke kjent. Når gravfeltet så blir forlatt, gror området igjen via den naturlige plantetilveksten, først med pionerplanter og deretter med ordinær skog før (3). Utgravningsfeltet går deretter over til å bli et område for produksjon av trekull. Om området ble helt rensert i slike tilfeller, kan vi ikke se via kullanalysene, men pollenanalysen viser at området gror igjen til en ny etterfølgende dyrkningsfase starter (4).

Spor av dyrking i området er tydelig dokumentert på andre felt i nærheten, som for eksempel Skramstad (kapittel 5 i denne boken), og dette nærliggende jordbrukslandet kan derfor være en potensiell felkilde i tolkningene, da materialet herfra raskt kan ha blitt ført opp til Skillingstad av naturlige årsaker. Pollenanalyser fra Skillingstad viser at løvskogen forsvinner samtidig som kullpartikler i området øker og gran begynner å etablere seg, noe som er med på å underbygge at det faktisk skjer en endring av sammensetningen av de lokale vekstene. Fem førromerske dateringer fra feltet tyder på at gravfeltet var i bruk siden 400-tallet f.Kr., og trolig har ryddingen skjedd før dette tidspunktet. Granen kan da ha begynt å etablere seg i samband med denne rydnings- og avbrenningsfasen. Etter dette etableres et landskap med lyng og gress. Her er det viktig å tenke på at en slik landskapstype må overvåkes så den innledende tilveksten blir holdt nede, helst av beitende dyr. I motsatt fall kommer landskapet til å gro raskt igjen. På Skillingstad synes vegetasjonen å være holdt nede gjennom gravfeltets brukstid, trolig gjennom beite. Like i nærheten blir det etter hvert mulig å dyrke korn og, etter hvert, rug. Denne dyrkingen skjer i perioden mellom etableringen av gravfeltet og tiden da området gror igjen i slutten av merovingertid. Nøyaktig hvor dette jordbruket har ligget i forhold til gravene på Skillingstad, er noe

Figur 3.14. Pollendiagram fra myr ved Skillingstad. Utarbeidet av Linderholm mfl. 2017.

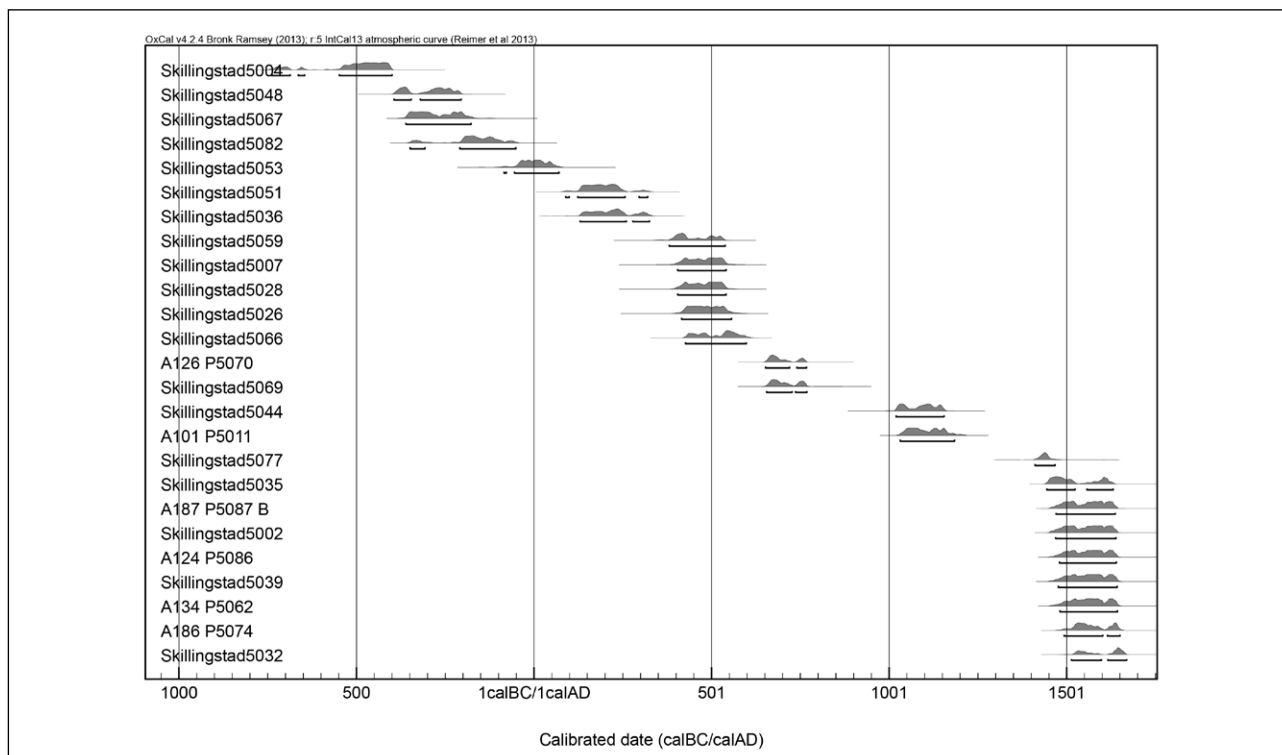
usikkert. Området ble senere dekt av en barskog etter 900 e.Kr. Pollenanalysene viser også til en rydningsfase der lind, bjørk og furu forsvinner fra området, noe som stemmer godt overens med dateringene på løvtrær (Linderholm mfl. 2017).

De mikromorfologiske prøvene fra Skillingstad viser visse spor etter dyrking. Under én (A113) av de ni røysene der det ble foretatt mikromorfologianalyser ble det påvist rester etter et dyrkningslag (Macphail mfl. 2016). Andre steder er det hovedsakelig erosjonslag (kolluvier) med rester kull fra avsviing og/eller bosetning samt preparering av grunnen etter fjerning av skog som fremtrer i prøvene. Mye taler for at markene ble bearbeidet slik at det er dannet kolluvier, som har hatt stor betydning for den lokale sedimenteringen. Mikromorfologianalysen viser også spor av husdyrhold og husdyrbeite i form av gjødsel og trækking av dyr (A126 og A115). Jordkjemianalyser tyder i tillegg på et innslag av dyrking/gjødsling blant de analyserte prøvene (Linderholm 2017). Den påviste akkumuleringen av fosfat er imidlertid ikke så stor at den kan knyttes til fast bosetning (Linderholm mfl. 2017).

Samlet kan dette indikere en kortlivet fase med nyrydding, tilrettelegging av jorden og begrenset dyrking før området omgjøres til beitemark og de første gravrøysene etableres på stedet. Til sammenligning har de de små røysfeltene som ble undersøkt i forbindelse med andre deler av dette prosjektet jord med en høyere andel av organisk fosfat, noe som peker mot en mer omfattende dyrking og åkerbruk enn på Skillingstad (jf. kapittel 5 i denne boken).

3.10.1 Dateringer

Funnene fra gravkontekstene antyder at det er et gravfelt fra eldre jernalder som her er undersøkt. C14-dateringene som ble gjennomført på røysene, viser at gravfeltet har en brukstid innenfor perioden 730 f.Kr.–600 e.Kr. Den eldste av disse røysene er også den største, A113 er plassert til perioden 735 f.Kr.–400 f.Kr. Det er dog bare én prøve som har fått en så tidlig datering. Den største samlingen av dateringer stammer fra ca. 400 f.Kr., så det er trolig rundt denne tiden at feltet mest aktivt var i bruk. Videre er to røysler lengst øst på feltet datert til merovingertid, 655 e.Kr.–770 e.Kr. Plasseringen på den østre spissen av feltet der landskapet heller mot bekken og våtmarken, kan representere den siste fasen av gravfeltet. Den ene røysen har dateringsresultat fra både eldre jernalder og merovingertid, noe som gjør dateringene av det separate anlegget usikkert, men først og fremst speiler det gravfeltets brukstid. Det som er viktig å tenke på når det er snakk om dateringene fra dette feltet i sin

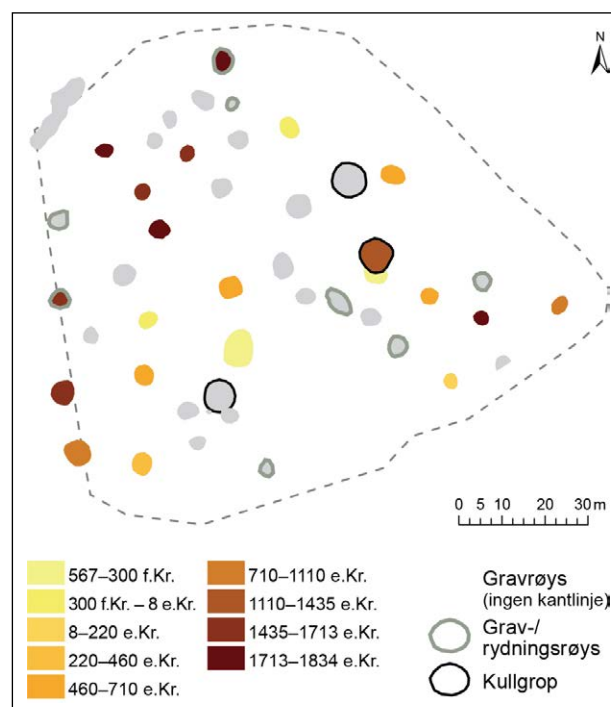

Figur 3.15. C14-dateringer fra undersøkelsene på Skillingstad.

helhet, er at det bare er en liten del av den større konteksten som har blitt undersøkt. Ytterligere 60 røysler ligger vest for det nå undersøkte feltet. Selv om den delen som allerede er undersøkt, stort sett mangler fornminner fra yngre jernalder, så betyr det ikke at dette også gjelder for røysene i den delen som ennå ikke er undersøkt. Det samme kan gjelde for området ute på den nåværende åkeren, sør for det undersøkte feltet, der det lå en del røysler som nå er fjernet.

Etter at de siste gravene ble anlagt, så forsvinner feltet på Skillingstad litt i glemselen, og det kan virke som om den eller de gårdene som har vært i nærheten, blir lagt øde. Ingen nye dateringer framkommer før kullgropene, som er datert til 1050–1250 e.Kr. Kullgropene tar heller ikke hensyn til de eldre røysene, da to kullgroper ble anlagt delvis oppå dem. Det er da tydelig at man ikke kjenner til disse røysene, eller ser på dem som viktige. Etter at kullproduksjonen avtar, blir det igjen stille i området fram til 1400-talet. I perioden 1415–1795 e.Kr. foreligger det en rekke dateringer. Disse dateringene kommer hovedsakelig fra spredte kullprøver som har blitt samlet inn fra stedet rett over røysene, og de stemmer godt overens med avbrenningslag fra den tiliggende (300 meter mot sydøst) gården Skramstad, som ble undersøkt som del av dette prosjektet (kapittel 5 i denne boken). Denne avbrenningen kan også ha funnet sted på Skillingstad for å gjøre plass til beitemark, og viser til landbruksdrift i området. En alternativ løsning er at det har

vært en skogbrann på stedet på den tiden. Noen av disse senere dateringene kommer også fra kull inne i røysene, og dette kan tyde på at vi har rydningsrøysler på stedet, men som tidligere nevnt så har røysene ingen direkte fyllmasse utover stein, så man kan ikke utelukke at kull fra en senere brenning har kommet

Figur 3.16. Dateringer fra Skillingstad. Kart: Ingvild Tinglum Bøckman, KHM.

inn i røysene. Det kan også være gravrøyser som har blitt påbygd som rydningsrøyser/slåtterøyser. Man vil trolig aldri helt kunne avgjøre om det her finnes flere typer av gravrøyser, eller om noen av de enklere røysene representerer rydning eller er forberedelser til slåttemark.

3.11 DISKUSJON/SAMMENLIGNING

3.11.1 Gravfeltet på Skillingstad

De store utgravningene av gravfelt på 1800-tallet hadde en kronologisk oversikt som mål. Fyllskiftene og deres plassering i gravene, som i dag er viktige elementer i studier av gravene, ble derfor i liten grad dokumentert. Undersøkelser av gravene fokuserte i kampanjeårene på slutten av 1800-tallet på selve gjenstandene i gravene, mens funnkonteksten i form av gravkonstruksjon og hva som lå mellom gravene, som regel ble ignorert. Det er derfor viktig for en kulturhistorisk forståelse at også utformingen av gravene kan dokumenteres på en forsvarlig måte. Konstruksjon av anleggene er her i fokus, og det ble sjaktet mellom flere av røysene på Skillingstad, og den største flaten ble flateavdekket for å se etter spor etter dyrking. Til forskjell fra utgravningene av de store gravfeltene på slutten av 1800-tallet var det mulig å få et mye bedre grep om organiseringen av både monument og gravgods i en større sammenheng på Skillingstad, noe som bidrar til mer kunnskap om de store røysfeltene i innlandet.

Eldre kilder gir inntrykk av at røysfelt har vært vanlige i store deler av Hedmark og Oppland. For eksempel omtaler Gerhard Schøning (1778) mange gravplasser som kan være sammenlignbare med feltet på Skillingstad. Blant annet kan nevnes Aurtande i Lesja og Einangfeltet på Gardberg i Vestre Slidre. Disse har også både gravrøyser og rydningsrøyser, og mange av gravene er funnfattige slik de er på Skillingstad (Pedersen 1990). Andre felt som kan sammenlignes med Skillingstad, er Gunnarstorp i Sarpsborg, Østfold (Wangen 2009). Der ble det undersøkt en rekke funntomme anlegg, men monumentene var konstruert med en detaljrikdom. På Gunnarstorp er det også avdekket et større flatmarksgravfelt med umarkerte graver og graver markerte med lave steinsetninger fra 800 f.Kr. til 400 e.Kr., med hovedtyngden i førromersk jernalder (Wangen 2009). Ytterligere et felt som bør nevnes, ligger i Grundsetmarka i Elverum. Kartlegging og utgravning av mindre deler av dette feltet står sentralt i Ingunn Holms doktorgradsavhandling (Holm 2007). Det viktigste feltet å sammenligne Skillingstad med er imidlertid By-feltet (Id 77451), som ligger ca. 2,5 km sør for Skillingstad. Utgravningene der skjedde i perioden 1879–1881, under ledelse av Nicolay Nicolaysen. Anders Hagen (1951) har redegjort for funnene og

deres periodiske tilhørighet, og materialet er senere blitt gjennomgått av Irmelin Martens (1969). Feltet består av 250 gravminner og er i og med dette et av de største gravfeltene vi har i innlandet, og det eneste andre store gravfeltet som er kjent i distriktet. 104 av de undersøkte haugene ble definert som gravminner, mens 18 røyser ble tolket som rydningsrøyser. De var i bruk fra omkring Kristi fødsel og inn i vikingtid.

Gravfeltet på Skillingstad ligger også ca. 350 meter nord for ryggen med kokegropfelt id 141268 (se kapittel 7 i denne boken). Det har vært klare siktlinjer mellom disse to punktene i landskapet såframt vegetasjonen ble holdt nede i forhistorisk tid. Disse to stedene har sammen trolig spilt en viktig rolle for området og landskapet de lå i, og er et vitnesbyrd om at mange mennesker har samlet seg der, og ikke bare fra de nærmeste gårdene. Dette store kokegropfeltet bør forstås som en viktig samlingsplass under dets bruksfase. Slike samlingsplasser er iblant knyttet til tingplasser, og kokegropfeltene viser til gjentatte samlinger tilknyttet faste geografiske steder. Kokegropfeltene skulle da peke mot en form for organisering av samfunnet som ble koblet til administrative inndelinger (Ødegaard 2018).

41 røyser har framkommet på Skillingstad, og av disse er det 33 som direkte tolkes som gravrøyser. Åtte var enklere konstruert, og det kan dreie seg om rydningsrøyser eller en enklere form for gravrøyser. Det er også mulig at disse åtte steinkonstruksjonene ikke kan defineres ut fra en slik streng todeling (f.eks. Svanberg 2000; Kraft 2005; Häggström 2007; Hansson 2008). Gravfeltet er stort og har blitt benyttet over lang tid, og i likhet med moderne gravsteder må det ha foregått en rekke aktiviteter ut over byggingen av gravminnene og gravleggingen av de døde. Det er derfor fullt mulig at disse mindre røysene derfor ikke representerer graver i streng forstand, men heller er spor av en mangfoldig, rituell bruk av gravplassen på Skillingstad. To pilspisser kan tidfestes til merovingertiden på typologisk grunnlag, og de har derfor trolig blitt etterlatt etter at man sluttet å gravlegge døde på stedet. Bakgrunnen for disse funnene er høyst uklare. De representerer utvilsomt en videre bruk av gravfeltet, og mulig er de også intensjonelt nedlagt.

Om selve gravleggingen på Skillingstad kan det bemerkes at den ser ut til å ha skjedd på bakkenivå eller oppe i haugfyllet. Tydelige nedgravninger ble ikke påvist under disse røysene. Det ble kun funnet spredte spor av bein, og trolig har disse kommet til sekundært. Dette kan komme av at bevaringsforholdene inne i røysene var dårlige. Dateringene er spredt i flere ulike faser: selve gravleggingen, en fase med kullproduksjon og til slutt rydning for beite eller dyrking. Gravene er hovedsakelig fra eldre jernalder, med dateringsrammer fra ca. 400 f.Kr. til 600 e.Kr, og

en hovedtyngde i folkevandringstid. To røyser skiller seg ut med dateringer til yngre jernalder, fra 655 til 770 e.Kr. Disse to røysene ligger lengst ute på den østre spissen av feltet før det heller ned mot bekken og våtmarken som ligger der. Disse kan representere den siste fasen av gravfeltet. Etter et opphold med dateringer fra yngre jernalder framtrer en tydelig fase med kullproduksjon i perioden 1050–1250 e.Kr.

De siste dateringene fra feltet er fra perioden 1415 til 1795 e.Kr. Disse dateringene kommer hovedsakelig fra kull som i de fleste tilfellene lå rett over røysene samt inni et fåtall av røysene. Dateringene stemmer godt overens med et avbrenningslag på den tiliggende gården Skramstad (se kapittel 5 i denne boken). Det kan da være spor av denne avbrenningen som har foregått på Skillingstad. Alternativt kan det være spor av en skogsbrann.

Mikromorfologi-, makrofossil-, jordkjemi- og pollenprøver peker mot en tydelig rydningsfase som går over i dyrking/gjødsling av området rett før og mens gravfeltet etableres. Pollenanalysen viser at dyrking av korn, og i en litt senere fase også rug, foregikk i nærheten av røysfeltet i jernalderen.

3.12 ABSTRACT: SKILLINGSTAD – AN IRON AGE BURIAL SITE IN LØTEN, EASTERN NORWAY

The entire site at Skillingstad, id 140788, consisted of 109 features. However only the eastern part of the site was directly affected by road construction. 41 cairns and five charcoal pits were excavated during this project.

The construction of the cairns at Skillingstad was relatively homogeneous and most of the graves were built up in the same way, although the size of the cairns varied a bit. They often had an outer chain of bigger stones and, on the inside of this, a dense filling of smaller stones measuring around 10 cm in diameter. A large stone was quite often placed in the centre of the cairn. Most of the cairns had a diameter of around 5 meters and a height of around 0.5 meters.

The burial must have taken place at ground level or in the actual fill since no pits were found under the cairns. No human bones were unearthed. However, a tweezer, arrowheads, a key, knives, and undetermined fragments of metal were among the 46 artefacts found during the excavation. The lack of human bones and the scarcity of artefacts can partly be explained by the acid ground at Skillingstad. The cairns were also relatively open and the elements had easy access to artefacts and remains inside of the cairns.

The graves are mostly from the Late Iron Age, from around 400 BC to AD 600. Later on no graves were

constructed, although the finds of two arrowheads and a knife prove activity at the site between c. AD 600–800. A clear phase of coal production starts in AD 1050 and this lasts for around 200 years.

No indicators pointing towards direct agriculture were found during the excavation. However, the area was probably cleared for pasture. Some cooking pits have been located in a field a short distance from Skillingstad, dated to Roman Iron Age/Migration Period. These two sites can probably be seen in light of each other and they tell a story about a larger context than just a gravesite connected to a single farm.

3.13 LITTERATUR

- Aannestad, Hanne Lovise
2004 En nøkkel til kunnskap – om kvinneroller i jernalder. *Viking* LXVII:69–82.
- Bartholin, Thomas og Peter Hambro Mikkelsen
2012 Vedanatometiske analyser fra E18-prosjektet Gulli–Langåker. I *E18-prosjektet Vestfold. Oppsummering og arkeometriske analyser*, redigert av Lars Erik Gjerpe, s. 85–109. Fagbokforlaget, Bergen.
- Berg, Heidi Lund
2013 Nøkkelpraksis: Østnorske jernaldernøkler som symbol og teknologi. Masteroppgave. Universitetet i Bergen, Bergen.
- Bukkemoen, Grethe Bjørkan
2016 Cooking and feasting: Changes in food practice in the Iron Age. I *The Agrarian life of the North 2000 BC–AD 1000: Studies in rural settlement and farming in Norway*, redigert av Frode Iversen og Håkan Petersson, s. 117–132. Portal, Kristiansand.
- Dommasnes, Liv Helga
1997 *Tradisjon og handling i førkristen vestnorsk gravskikk*. Arkeologiska rapporter 21, Bergen Museum, Bergen.
- Drageset, Anne
2008 Pinsetter: en studie av det norske materialet fra eldre jernalder. Masteroppgave. Universitetet i Bergen, Bergen.
- Gjerpe, Lars Erik
2001 Kult, politikk, fyll, vold og kokegropfeltet på Hov. *Primitive Tider* 2001:5–17.
2005 *Gravfeltet på Gulli. E18-prosjektet Vestfold. Bind 1*, Varia 60. Kulturhistorisk Museum, Fornminneseksjonen, Oslo.
- Gren, Leif
1991 *Fossil åkermark*. Fornlämningar i Sverige 1. Riksantikvarieämbetet, Stockholm.
- Gustafson, Lil, Tom Heibreen og Jes Martens
2005 *De gåtefulle kokegroper: Kokegropseminaret 31. november 2001: artikkelsamling*, Varia 58. Fornminneseksjonen, Oslo.

- Hagen, Anders
1951 Studier omkring et gravfelt på By i Løten, Hedmark. *Universitetets oldsaksamlings årbok* 1949–1950:49–65.
- Hansen, Fredrik Bratlie
2012 Rapport fra arkeologisk registrering i forbindelse med Statens vegvesens reguleringsplan for Riksvei 3/25 Løten–Elverum kommune. Hamar.
- Hansson, Martin
2008 En gammel grävning, ett kulthus och ett antikvariskt problem. I *Gropar & monument. En vänbok till Dag Widholm*, redigert av Joakim Goldhahn, s. 147–169. Kalmar Studies in Archaeology. Intellecta DocuSys, Kalmar.
- Holm, Ingunn
1995 *Trekk av Vardals agrare historie*. Universitetets Oldsaksamling Varia 31. Universitetets Oldsaksamling, Oslo.
2007 Forvaltning av agrare kulturminner i utmark. I *Forvaltning av agrare kulturminner i utmark. Agrare kulturminner i utmark – pollenanalyse i tilknytning til rydningsrøysfelt*, vol. 4, redigert av Jannicke Zehetner og Ingunn Holm, s. 9–274. UBAS (trykt utg.). Universitetet i Bergen, Bergen.
- Häggström, Leif
2007 Monument eller liklös grav? Om tolkningar av gravar och monument utan tydelig gravläggning. I Öggestorp & Rogberga. Vägar till småländsk förhistoria, redigert av Leif Häggström. Jönköpings läns museum, Jönköping.
- Jerpåsen, Gro
1996 *Gunnerød – en arkeologisk landskapsanalyse*. Universitetets Oldsaksamling Varia 35, Oslo.
- Jouttijärvi, Arne
2017 *Jernhåndtering ved Ånestad, Løten kommune, Riksvei 3/25, prosjektnr. 220244 saksnr. 2011/12427*. Heimdal-archaeometry. Report 17-01.
- Kile-Vesik, Jakob
2018 *Rapport från arkeologisk undersökning. Rv. 3/25 Delrapport 2: Gravrösen Skillingstad, 7/1 Løten kommune, Hedmark*. Kulturhistorisk museum. Oslo.
- Kraft, Anders
2005 Røjningsrösen som transitionsmonument. En diskussion kring gravar i røjningsrøseområden. I *Texter kring ting och tid: arkeologiska fenomen i Kronobergs län*, redigert av Per Lekberg, s. 95–114. Kulturspridaren, Växjö.
- Kristoffersen, Siv
2000 *Sverd og spenne. Dyreornamentikk og sosial kontekst*. Studia humanitatis Bergensia. Høyskoleforl., Kristiansand.
- Linderholm, Johan, Jan-Erik Wallin, Sofi Östman og Samuel Eriksson
2017 *Miljøarkeologiske analyser av jord- og sedimentprover från Skillingstad, Riksvei 3/25, Hedmark fylke, Norge. Rapport nr. 2017-005*, Miljøarkeologiska laboratoriet. Universitetet i Umeå.
- Macphail, Richard, Johan Linderholm og Samuel Eriksson
2016 *Riksvei 3/25 Project (Løten, Hedmark, Norway) – sites of Ånestad 1 and 2, Gjørhu, Grundset 1 and 4, Kroksti, Prestegården, Rømma, Skillingstad and Skramstad: soil micromorphology*, University College London/University of Umeå, London/Umeå.
- Martens, Irmelin
1969 Gravfeltet på By i Løten, Hedmark. *Universitetets Oldsaksamling Årbok* 1965–66:11–148.
- Martinsen, Julian, R. P.
2017 *Rapport fra arkeologisk utgravning. Jernvinne og bosetningsspor, Englaug østre, 222/1, Finstad lille, 201/1, Løten, Hedmark*. KHM's arkiv. Oslo.
- Mjærum, Axel
2012 Åkre og beitemarker i Fevanggrenda – nytt om jernalderlandbruket i Vestfold. *Viking LXXV*:109–130.
- NGU
2011 Alunskiferkart for vurdering av hensynssoner for radon i henhold til plan- og bygningsloven Statens strålevern og Norges geologiske undersøkelser.
- Pedersen, Ellen Anne
1990 Rydningsrøysfelt og gravminner – spor av eldre bosetningsstruktur på Østlandet. *Viking LIII*:50–65.
- Pettersson, Maria
2015 *Farstorp – ett røjningsrøseområde i långtidsperspektiv. Småland, Nässjö kommun, Barkeryds socken*. Arkeologiska uppdragsverksomheten, Statens historiska museer, Stockholm.
- Rygh, Oluf
1885 *Norske oldsager. Ordne og forklarede*. Alb. Cammermeyer, Christiania.
- Rødsrud, Christian Løchsen, Jakob Kile-Vesik og Julian Post-Melbye
Under trykking Røysfeltet på Skillingstad. I *Røyser – rydninger eller graver, eller både-og?*, redigert av Einar Solheim Pedersen. Arkeologisk museum, Stavanger.
- Rødsrud, Christian L. og Kristine Ødeby
2018 *Rapport arkeologisk utgravning. Smie fra tidlig middelalder Fangberget, 147/1-2, Ringsaker, Hedmark*, Kulturhistorisk museums arkiv, Oslo.
- Rødsrud, Christian Løchsen
2017 Stillinga. En lokalitet med to gravhauger, ardspor og et hulveisystem. I *E18 Rugtvedt–Dørdal. Arkeologiske undersøkelser av lokaliteter fra steinalder og jernalder i Bamble kommune, Telemark fylke*, redigert av Steinar Solheim, s. 557–588. Portal Forlag, Kristiansand.

- Rønne, Ola
2004 Utgravningsstrategi – flateavdekking. I *Svinesundprosjektet. Bind 4. Oppsummering av Svinesundprosjektet*, Varia 57, redigert av Håkon Glørstad, s. 90–95. Universitetets Kulturhistoriske Museer, Oslo.
- Rønneseth, Ottar
1981 Den jærseke garden. Framvekst, vidareutvikling og oppløysing. I *Jærboka. Bind 3. Kulturhistoria*, redigert av Kåre Arnstein Lye, s. 99–124. Norsk Oikos AS, Stavanger.
- Schuster, Jan
2016 *Masse – Klasse – Seltenheiten. Kaiserzeitliche und völkerwanderungszeitliche Detektorfunde der Jahre 2006–2014 aus Schleswig-Holstein*. Archäologische Nachrichten aus Schleswig-Holstein. Archäologisches Landesamt Schleswig-Holstein, Schleswig.
- Schøning, Gerhard
1778 *Reise som giennem en Deel af Norge i de Aar 1773, 1774, 1775 paa Hans Majestets Kongens Bekostning er gjort og beskrevet af Gerhard Schøning*. Trykt ved Gyldendals Forlag, København.
- Shetelig, Håkon
1912 *Vestlandske graver fra jernalderen*. Bergens Museums Skrifter. Ny række, vol. B. 2, no. 1. Bergens Museum, Bergen.
- Svanberg, Fredrik
2000 Gravar i röjningsröseområden. De förmodade gravarna inom Hamneda RAÄ 77 och problematiken kring röjningsröseområden och gravar i södra Sverige. I *Arkeologi och paleoekologi i sydvästra Småland. Tio artiklar från Hamnedaprojektet*, redigert av Per Lagerås. RAÄ, Lund.
- Svensson, Nils-Olof og Joachim Regnéll
2012 Vegeatsjonsdynamik och markanvändningshistoria längs vägsträckan Gulli–Langåker i Vestfold. I *E18-prosjektet Gulli–Langåker. Oppsummering og arkeometriske analyser. Bind 3*, redigert av Lars Erik Gjerpe, s. 125–164. Fagbokforlaget, Bergen.
- Viklund, Karin, Johan Linderholm og Richard I. Macphail
2012 Integrated palaeoenvironmental study. Micro- and macrofossil analysis and geoarchaeology (soil chemistry, magnetic susceptibility and micromorphology). I *E18-prosjektet Vestfold. Oppsummering og arkeometriske analyser. Bind 3*, redigert av Lars Erik Gjerpe, s. 25–83. Fagbokforlaget, Bergen.
- Wangen, Vivian
2009 *Gravfeltet på Gunnarstorp i Sarpsborg, Østfold*. Norske Oldfunn XXVII. Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo, Oslo.
- Widgren, Mats
1997 *Fossila landskap. En forskningsöversikt över odlingslandskapets utveckling från yngre bronsålder till tidig medeltid*. Kulturgeografiskt seminarium, vol. 1/97. Stockholms universitet, Kulturgeografiska institutionen, Stockholm.
- Ødegaard, Marie
2015 Tingsted og territorium: organisering av rettslandskapet i Viken i jernalder og middelalder, Universitetet i Bergen, Bergen.
- Ødegård, Marie
2018 Tinginstitusjonens alder i Skandinavia belyst ved arkeologi og stedsnavnsgranskning – samsvar eller ikke? *Viking* 84:89–116.

3.14 KATALOG, C60195. FUNN OG PRØVER FRA GRAVMINNER PÅ SKILLINGSTAD

Katalogisert av: Christian Rødsrud og Jakob Kile-Vesik. I 2015 ble den østre del av gravfeltet (id 140788) på Skillingstad (7/1) i Løten kommune, Hedmark, undersøkt. Under utgravningen framkom 33 gravrøysar og åtte enklere røysar. I tillegg ble det gravd ut fem kullgropar. Det framkom 46 gjenstandsfunn under utgravningen, blant annett en pinsett, en nøkkel, to pilspisser, fire knivar og flere udefinerte gjenstander. I tillegg ble det samlet inn beinfragmenter og et betydelig prøvemateriale. Prøvematerialet fra kullgropene har blitt tildelt et separat katalognr. (C60227).

C60195/1–129

Gravfunn fra jernalder fra id 140788, av SKILLINGSTAD (7/1), LØTEN K., HEDMARK.

- 1) **Pinsett** i jern, av form omtrent som Sheteligs 1912:figur 159, men utan dekor. *Stl:* 5,4 cm. *Stb:* 1,2 cm. *Stt:* 0,2 cm. Knipeflatens åpning på 0,6 cm. *Vekt:* 4,9 g. Fra gravrøys A114.
- 2) **Pilspiss** av jern, med blad omtrent som Farbregds 1972: figur 36, men med noe lengre tange som har likehetstrekk med R.541. *Stl:* 11,5 cm. *Stb:* 2,0 cm. *Stt:* 0,4 cm. Tangens l.: 4 cm. *Vekt:* 9,6 g. Fra gravrøys A109.
- 3) **Pilspiss** av jern, med blad omtrent som Farbregds 1972:figur 36, men med noe lengre tange som har likehetstrekk med R.541. Spissen er brukket av. En prøve av jern er analysert ved Heimdal Archaeometry (Jouttijärvi 2017). *Stl:* 6,8 cm. *Stb:* 1,8 cm. *Stt:* 0,4 cm. *Vekt:* 6,5 g. Funnet ved rensning.
- 4) Entannet kroknøkkel omtrent som R.161, men utan ringen i enden. En prøve av jern er analysert ved Heimdal Archaeometry (Jouttijärvi 2017). *Stl:* 20,0 cm. *Stb:* 3,5 cm. *Stt:* 0,7 cm. *Vekt:* 43,9 g. Fra gravrøys A108
- 5) **Kniv** av jern, omtrent som R.145. Spissen er brukket. *Stl:* 11,5 cm. *Stb:* 1,8 cm. *Stt:* 0,5 cm. *Tangens l.:* 4 cm. *Vekt:* 15,9 g. Fra gravrøys A161.

- 6) **Kniv** av jern som R.145 eller Shetelig 1912:fig. 456. Bladet har krummet rygglinje og en markert kant som kan følges hele veien til tungen. Kniven har store likhetstrekk med C58544/16 fra Trollsteinhøe i Lom, Oppland, hvor treverk fra skaftet er datert til folkevandringstid. Et lite stykke jern fra bladet er skåret av og analysert ved Heimdal Archaeometry (Jouttijärvi 2017). *Stl:* 16,8 cm. *Stb:* 1,7 cm. *Stt:* 0,5 cm. *Tangens l.:* 7,5 cm. *Vekt:* 22,5 g. Fra gravrøys A102.
- 7) Krum**kniv** av jern uten klare paralleller. *Stl:* 9,1 cm. *Stb:* 1,5 cm. *Stt:* 0,3 cm. *Tangens l.:* 3,7 cm. *Vekt:* 8,6 g. Fra gravrøys A107.
- 8) **Kniv** av jern som R. 405, med kraftig nedslippt blad. *Stl:* 8,7 cm. *Stb:* 1,9 cm. *Stt:* 0,5 cm. *Tangens l.:* 5,8 cm. *Vekt:* 9,4 g. Fra gravrøys A109.
- 9) **Nål** av jern med firkantet tverrsnitt. Mulig smykkelen til fibel eller lignende. *Vekt:* 0,6 g. *Stl:* 4,0 cm. *Stb:* 0,2 cm. *Stt:* 0,2 cm. Fra gravrøys A161.
- 10) Fragment av en **nål** av jern med firkantet tverrsnitt og brudd i en ende. *Stl:* 2,5 cm. *Stb:* 0,3 cm. *Stt:* 0,2 cm. *Vekt:* 0,2 g. Fra gravrøys A134.
- 11) Fragment av en **nål** av jern med firkantet tverrsnitt og brudd i en ende. *Stl:* 2,1 cm. *Stb:* 0,3 cm. *Stt:* 0,2 cm. *Vekt:* 0,2 g. Fra gravrøys A134.
- 12) **Nål** av jern med firkantet tverrsnitt. *Stl:* 8,5 cm. *Stb:* 0,5 cm. *Stt:* 0,5 cm. *Vekt:* 3,6 g. Fra gravrøys A142.
- 13) Fragment av en **lenke** til kjetting eller krok av jern med firkantet tverrsnitt. *Stl:* 3,7 cm. *Stb:* 2,7 cm. *Stt:* 1,0 cm. *Vekt:* 19,3 g. Fra gravrøys A115.
- 14–16) Tre hesteskosøm av jern. *Stl:* 3,0 cm. *Stb:* 0,5 cm. *Stt:* 0,5 cm. To er fra gravrøysene A102 og A133, men den tredje framkom ved framrensing på feltet.
- 17–18) To **spiker** av jern med firkantet tverrsnitt. *Stl:* 4,3 cm. *Stb:* 2,4 cm. *Stt:* 1,3 cm. Fra gravrøysene A114 og A176.
- 19) **Fragment** av jern, mulig naglehode. *Stl:* 1,3 cm. *Stb:* 0,7 cm. *Stt:* 0,7 cm. Fra gravrøys A110.
- 20) Bøyd **ten** med firkantet tverrsnitt. Mulig hank. *Stl:* 3,5 cm. *Stb:* 0,5 cm. *Stt:* 0,5 cm. *Vekt:* 4,5 g. Fra gravrøys A101
- 21) Hode til **spiker** eller nagle av jern. *Stl:* 1,6 cm. *Stb:* 1,2 cm. *Stt:* 0,7 cm. Fra gravrøys A101.
- 22) 35 jern**fragmenter**. *Stm.:* 1,5 cm. Total vekt: 5,1 g. Fra gravrøys A101.
- 23) **Fragment** av en plate av jern. *Stl:* 3,0 cm. *Stb:* 1,5 cm. *Stt:* 0,6 cm. Fra gravrøys A107.
- 24) **Ten** av jern med firkantet tverrsnitt. *Vekt:* 3,0 g. *Stl:* 5,0 cm. *Stb:* 1,1 cm. *Stt:* 1,0 cm. Fra gravrøys A105.
- 25) Over 50 stykker **brent leire**. Mulig ovnsforing. *Total vekt:* 446 g. Fra gravrøys A105.
- 26) Trekantet **beslag** av jern. Det ene hjørnet ender i en bøyd hempe. Mulig anheng til belte, rem eller lignende. *Stl:* 3,8 cm. *Stb:* 2,1 cm. *Stt:* 0,6 cm. *Vekt:* 5,5 g. Fra gravrøys A101.
- 27) Rektangulært **beslag** av jern med et fastrustet naglehode (1,8x1x0,9 cm) på den ene siden. *Stl:* 3,5 cm. *Stb:* 1,7 cm. *Stt:* 0,4 cm. Samlet vekt: 10,8 g. Fra gravrøys A134.
- 28) **Fragment** av jern. Mulig hesteskosøm. *Stl:* 3,8 cm. *Stb:* 2,1 cm. *Stt:* 0,4 cm. Funnet ved rensning på feltet.
- 29) **Fragment** av jern. *Stl:* 3,2 cm. *Stb:* 1,7 cm. *Stt:* 0,3 cm. Funnet ved rensning på feltet.
- 30) **Fragment** av jern. Tappt ved transport til museet. Fra gravrøys A126.
- 31) **Nummeret utgår.**
- 32) **Fragment** av kobberlegering. Bruddflate i en ende. *Stl:* 2,2 cm. *Stb:* 0,4 cm. *Stt:* 0,2 cm. Fra gravrøys A102.
- 33) Rundt **fragment** av bly. Mulig knapp eller vektlodd. *Stl:* 1,4 cm. *Stb:* 1,4 cm. *Stt:* 0,6 cm. *Vekt:* 7 gram. Fra gravrøys A113.
- 34–36) Tre skår fra et **kar** av keramikk. Tappt ved transport til museet. Fra gravrøys A126.
- 37) **Ukjent** av organisk materiale. Fra gravrøys A174.
- 38–39) **Bein, brente** av bein. Tappt ved transport til museet. Fra gravrøys A126.
- 40) **Ubrente bein**. Bestemt som okse (*Bos taurus*) ved analyse hos SAU (Gustavsson 2016). Trolig sekundærdeponert i gravrøys A108. *Vekt:* 35,5 g.
- 41) **Nummeret utgår.** Tenner og kjeve fra et sekundærdeponert dyr. Kassert. Fra gravrøys A111.
- 42) **Ubrent bein**. Tenner fra dyr. Ikke analysert. *Vekt:* 35,5 g. Fra gravrøys A114.
- 43–44) **Slagg**. *Samlet vekt:* 227 gram. Fra gravrøys A121.
- 45–46) **Slagg**. Tappt ved transport til museet. Fra gravrøys A128 og rensing på feltet.
- 47–93) **47 prøver, makro**. 24 prøver er vedartsbestemt og datert. Restmaterialet er kassert.
- 94–103) **10 prøver, jordmikromorfologi**. Prøvene er forbrukt ved analyse, og restmaterialet er kassert. Fra A162, A105, A115, A130, A102, A112, lag mellom røys A120 og A121A126 og A130.
- 104–108) 5 analyserte **prøver, pollen**. Fra A104, A105, A102, lag mellom røys A102 og A107 og lag mellom røys A125 og A133.
- 109–114) Seks **prøver, annet**. Seks serier av jordkjemiprøver. Prøvene er forbrukt ved analyse. Fra gravrøys A102, A107, A108, A114, A115 og A126.
- 115–129) 15 **prøver, kull**. Åtte prøver er vedartsbestemt og datert.